

U S T A W A

z dnia2017 r.

o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy - Kodeks postępowania
cywilnego

Art. 1. W ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 682) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 61¹⁰ § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Powództwo o ustalenie macierzyństwa wytacza dziecko przeciwko matce, a jeżeli matka nie żyje – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy. W razie śmierci dziecka, które wytoczyło powództwo, ustalenia macierzyństwa mogą dochodzić jego zstępni.

§ 3. Matka wytacza powództwo o ustalenie macierzyństwa przeciwko dziecku, a jeżeli dziecko nie żyje przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy.”;

2) art. 61¹¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 61¹¹. Matka nie może wytoczyć powództwa o ustalenie macierzyństwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności. Jeżeli dziecko zmarło przed dojściem do pełnoletności, matka może wytoczyć powództwo o ustalenie macierzyństwa do dnia, w którym dziecko osiągnęłoby pełnoletność.”;

3) art. 61¹⁵ i art. 61¹⁶ otrzymują brzmienie:

„Art. 61¹⁵. § 1. Zaprzeczenie macierzyństwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka, chyba że dziecko zmarło po wszczęciu postępowania.

§ 2. W razie śmierci dziecka, które wytoczyło powództwo, zaprzeczenia macierzyństwa mogą dochodzić jego zstępni.

Art. 61¹⁶. Powództwo o ustalenie lub zaprzeczenie macierzyństwa może wytoczyć także prokurator, jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego.”;

4) po art. 70 dodaje się art. 70¹ w brzmieniu:

„Art. 70¹. § 1. Zaprzeczenie ojcostwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka, chyba że dziecko zmarło po wszczęciu postępowania.

§ 2. W razie śmierci dziecka, które wytoczyło powództwo, zaprzeczenia ojcostwa mogą dochodzić jego zstępni.”;

5) art. 83 otrzymuje brzmienie:

„Art. 83 § 1. Po śmierci dziecka ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa nie jest dopuszczalne, chyba że dziecko zmarło po wszczęciu postępowania.

§ 2. W razie śmierci dziecka, które wytoczyło powództwo, ustalenia bezskuteczności uznania ojcostwa mogą dochodzić jego zstępni.

§ 3. Jeżeli uznanie ojcostwa nastąpiło po śmierci dziecka, stosuje się odpowiednio przepisy art. 82 § 1 i 2, przy czym powództwo powinno być wytoczone nie później niż do dnia, w którym dziecko osiągnęłoby pełnoletność, przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy.”;

6) art. 84 otrzymuje brzmienie:

„Art. 84. § 1. Sądowego ustalenia ojcostwa może żądać dziecko, jego matka oraz domniemany ojciec dziecka.

§ 2. Matka i domniemany ojciec nie mogą wystąpić z żądaniem ustalenia ojcostwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności. Jeżeli dziecko zmarło przed dojściem do pełnoletności, matka i domniemany ojciec mogą wytoczyć powództwo o ustalenie ojcostwa do dnia, w którym dziecko osiągnęłoby pełnoletność.

§ 3. Dziecko albo matka wytacza powództwo o ustalenie ojcostwa przeciwko domniemanemu ojcu, a gdy ten nie żyje - przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy.

§ 4. Domniemany ojciec dziecka wytacza powództwo o ustalenie ojcostwa przeciwko dziecku i matce. Jeżeli matka dziecka nie żyje, powództwo wytacza się przeciwko dziecku, a jeżeli dziecko nie żyje – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy.

§ 5. W razie śmierci dziecka, które wytoczyło powództwo, ustalenia ojcostwa mogą dochodzić jego zstępni.”;

7) art. 86 otrzymuje brzmienie:

„Art. 86. Powództwo o ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa może wytoczyć także prokurator, jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego.”;

8) art. 99 otrzymuje brzmienie:

„Art. 99. § 1. Jeżeli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy.

§ 2. Kuratorem może zostać ustanowiony adwokat lub radca prawny.

§ 3. W przypadku gdy stopień skomplikowania sprawy tego nie wymaga, w szczególności gdy sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności prawnej, kuratorem może zostać ustanowiona również inna osoba posiadająca wyższe wykształcenie prawnicze, a jeżeli szczególne okoliczności za tym przemawiają, także inna osoba.

§ 4. Przepisu § 3 nie stosuje się do kuratora ustanowionego do reprezentowania dziecka w postępowaniu karnym.

§ 5. Jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie dobro dziecka, kurator reprezentujący je w postępowaniu przed sądem lub innym organem udziela na piśmie temu z rodziców dziecka, który nie uczestniczy w postępowaniu, niezbędnych informacji o przebiegu tego postępowania i podjętych w jego toku czynnościach.”;

9) w art. 179 po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. O wynagrodzeniu kuratora ustanowionego do reprezentowania dziecka w postępowaniu przed sądem lub innym organem i zwrocie poniesionych przez niego wydatków orzeka ten sąd lub organ, stosując przepisy właściwe dla danego postępowania. Wysokość wynagrodzenia kuratora ustanowionego do reprezentowania dziecka w postępowaniu innym niż postępowanie cywilne i zwrot poniesionych przez niego wydatków ustala się na podstawie przepisów określających wysokość wynagrodzenia i zwrot wydatków kuratora ustanowionego dla strony w sprawie cywilnej.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, z późn. zm.¹⁾) w art. 456 § 3 otrzymuje brzmienie:

”§ 3. W sprawie o ustalenie lub zaprzeczenie macierzyństwa, ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa oraz w sprawie o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa postępowanie

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2016 r. poz. 1823, 1860, 1948, 2138, 2199, 2260 i 2261 oraz z 2017 r. poz. 67, 85, 187, 768, 933, 1133, 1136, 1452, 1475 i 1596.

zawiesza się w razie śmierci pozwanego dziecka do czasu ustanowienia przez sąd orzekający kuratora, który wstępuje do sprawy na miejsce zmarłego dziecka. W razie śmierci dziecka, które było powodem w sprawie, postępowanie zawiesza się, a jeżeli zstępni dziecka w ciągu sześciu miesięcy od dnia wydania postanowienia o zawieszeniu postępowania nie zgłoszą wniosku o jego podjęcie, sąd postępowanie umorzy."

Art. 3. 1. Do spraw, w których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ustanowiono kuratora do reprezentowania dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego nie może reprezentować żadne z rodziców, stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 4. Ustawa wchodzi w życie po upływie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Potrzeba zmian Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie prawa filiacyjnego wynika z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2013 r. (P 33/12), wskutek którego art. 71 k.r.o. (zgodnie z którym zaprzeczenie ojcostwa nie było dopuszczalne po śmierci dziecka) utracił moc obowiązującą z dniem 4 grudnia 2013 r., jako niezgodny z art. 47 w zw. z art. 31 ust. 1 i art. 18 Konstytucji RP oraz art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. Z tych samych powodów, także z powyższą datą utracił moc obowiązującą art. 456 § 3 k.p.c., w zakresie w jakim odnosi się do sprawy zaprzeczenia ojcostwa.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego na gruncie ukształtowanej konstytucyjnie (w art. 47 i 18 Konstytucji RP) ochrony rodzicielstwa należy wyprowadzić prawo do jego ochrony, sprowadzającej się przede wszystkim do ustalenia faktu rodzicielstwa, a więc prawa rodziców do ustalenia więzów pokrewieństwa z dzieckiem, zgodnie ze stanem rzeczywistym tak od strony pozytywnej (jako np. prawo mężczyzny do ustalenia pochodzenia swojego dziecka pozamałżeńskiego), jak również od strony negatywnej, dając możliwość zakwestionowania istnienia więzów pokrewieństwa. Nie kwestionując zasady, że dobro dziecka jest wartością konstytucyjną o szczególnym znaczeniu, którego ochrona może uzasadniać ograniczenie możliwości ustalenia rodzicielstwa biologicznego, Trybunał zauważył, że bezwzględna realizacja niezmienniania stanu cywilnego po śmierci człowieka, nie znajduje dodatkowego oparcia w konieczności ochrony dobra zmarłego dziecka, bowiem „zaprzeczenie ojcostwa nie narusza ukształtowanych więzi rodzinnych”. Co więcej Trybunał wskazał, że wprowadzone w art. 71 k.r.o. ograniczenie nie służy ochronie żadnych innych uzasadnionych interesów. Rozpatrywane przepisy (art. 71 k.r.o. i art. 456 § 3 k.p.c.) naruszają zdaniem Trybunału doniosłe wartości wynikające z art. 47 i 18 Konstytucji RP, a mianowicie prawo mężczyzny do ustalenia rodzicielstwa zgodnie z rzeczywistością oraz dobro rodziny tworzonej przez matkę zmarłego dziecka oraz dobro rodziny jego domniemanego ojca, w imię poszanowania ustawowej wartości w postaci definitywnego ustalenia, wskutek śmierci dziecka, jego stanu rodzinnego i relacji majątkowych ze spadkobiercami. W rezultacie ograniczenie ustanowione w omawianych przepisach nie jest legitymowane koniecznością ochrony któregośkolwiek z dóbr wymienionych w art. 31 ust. 3 Konstytucji, a zatem stanowią niezgodne z Konstytucją RP ograniczenie rodziców do ustalenia rodzicielstwa.

Nadto Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę, aby w celu wyeliminowania ewentualnego niebezpieczeństwa związanego z nieustaleniem stanu cywilnego zmarłego dziecka (oraz ewentualnie jego zstępnych) wprowadzić odpowiednie mechanizmy gwarantujące, że zaprzeczenie ojcostwa zmarłego dziecka będzie łączyło się z koniecznością jednoczesnego złożenia oświadczenia o uznaniu ojcostwa przez innego mężczyznę albo sądowego ustalenia ojcostwa. Stworzenie takich mechanizmów w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym nie wydaje się jednak możliwe. Musiałyby one prowadzić do uzależnienia dopuszczalności wniesienia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa od tego, czy inny mężczyzna uzna ojcostwo zmarłego dziecka albo ojcostwo innego mężczyzny zostanie ustalone przez sąd. W tym pierwszym przypadku ojciec biologiczny musiałby w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa męża matki dziecka złożyć oświadczenie, że w razie wyroku uwzględniającego powództwo, uzna on swe ojcostwo. Oświadczenie takie nie miałoby *de facto* żadnego znaczenia dla ustalenia ojcostwa w przyszłości (po wyroku zaprzeczającym ojcostwo męża matki), jeżeli składający to oświadczenie nie wykonałby go, tj. nie złożył oświadczenia o uznaniu ojcostwa. W takiej sytuacji stan cywilny zmarłego dziecka pozostałby nieustalony. Regulacja taka prowadziłaby nadto do zróżnicowania praw matki dziecka i jej męża do wystąpienia z powództwem o zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka. O ile bowiem spełnienie warunku złożenia oświadczenia przez ojca biologicznego dziecka, iż uzna ojcostwo po zaprzeczeniu ojcostwa męża matki dziecka, byłoby z reguły możliwe gdyby z powództwem tym wystąpiła matka dziecka, o tyle byłby to warunek raczej niemożliwy do spełnienia, gdyby z takim powództwem wystąpił mąż matki dziecka. Musiałby on najpierw ustalić, kto jest biologicznym ojcem dziecka, a następnie uzyskać od niego zapewnienie, że w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa złoży stosowne oświadczenie. Realizację takiego rozwiązania trudno sobie wyobrazić w praktyce. W istocie taka regulacja służyłaby tylko ochronie praw rodzicielskich ojca biologicznego dziecka w sytuacji, gdy chciałby on uznać ojcostwo po śmierci dziecka i współdziałał w tym zakresie z matką dziecka. Pamiętać przy tym należy, że uznanie ojcostwa zmarłego dziecka może nastąpić w terminie sześciu miesięcy od dnia, w którym uznający dowiedział się o śmierci dziecka (art. 76 § 2 k.r.o.). Jest to zatem krótki termin, w czasie którego sprawa o zaprzeczenie ojcostwa może się nie zakończyć, a jego upływ powoduje niedopuszczalność uznania ojcostwa.

Spełnienie drugiej z proponowanych przez Trybunał Konstytucyjny przesłanki warunkującej możliwość wniesienia powództwa o zaprzeczenia ojcostwa po śmierci dziecka, tj. uzyskanie sądowego ustalenia ojcostwa, jest tym bardziej problematyczne. Nie jest możliwe wystąpienie z powództwem o ustalenie ojcostwa przed obaleniem domniemania, że

ojcem dziecka jest mąż jego matki (art. 72 § 1 k.r.o.). Matka dziecka wytaczająca powództwo o zaprzeczenie ojcostwa może zatem co najwyżej złożyć oświadczenie, że wystąpi z powództwem o ustalenie ojcostwa, ale po pierwsze nie wiadomo czy to uczyni, a po drugie nie wiadomo, jaki będzie wynik takiego procesu i czy dojdzie do ustalenia ojcostwa. Mąż matki dziecka nie ma legitymacji czynnej do wytoczenia powództwa o ustalenie ojcostwa innego mężczyzny. Nie mógłby on zatem wystąpić z powództwem o zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka.

Reasumując, brak jest mechanizmów, które mogłyby zagwarantować, że po zaprzeczeniu ojcostwa stan cywilny zmarłego dziecka zostanie ustalony. Prowadzi to do konkluzji, że zmiana Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, uwzględniająca skutki orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, powinna ograniczać się do umożliwienia ukończenia procesów o zaprzeczenie ojcostwa (projektowany art. 70¹ k.r.o.), a konsekwentnie też – celem ujednolicenia regulacji w tym zakresie – o zaprzeczenie macierzyństwa (projektowany art. 61¹⁵ § 1 k.r.o.) oraz o ustalenie bezskuteczności uznania dziecka (projektowany art. 83 § 1 k.r.o.), wszczętych za życia dziecka (taka też sytuacja miała miejsce w sprawie, na kanwie której orzekał Trybunał Konstytucyjny). W następstwie tych rozwiązań, powinna również nastąpić możliwość ustalenia na drodze sądowej macierzyństwa lub ojcostwa po śmierci dziecka (możliwość uznania ojcostwa po śmierci dziecka została wprowadzona do art. 76 § 2 k.r.o. w wyniku orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 lipca 2007 r. wydanego w sprawie SK 61/06, choć z uwagi na krótki termin – 6 miesięcy, od dnia w którym mężczyzna dowiedział się o jego śmierci – możliwość uznania ojcostwa po uprzednim zaprzeczeniu, w trakcie którego dziecko zmarło, może być iluzoryczna).

Obecna regulacja nie pozwala na ustalenie macierzyństwa lub ojcostwa po śmierci dziecka (art. 61¹⁵ i art. 84 § 1 k.r.o.), jeżeli dziecko nie było powodem w już toczącej się sprawie. Taką możliwość ma tylko prokurator (art. 61¹⁶ zdanie pierwsze i art. 86 zdanie pierwsze k.r.o.). Skoro uprawnienie takie posiada prokurator, nie ma żadnych powodów, aby odmawiać go matce lub domniemanemu ojcu dziecka. Należy bowiem dopuścić możliwość sądowego ustalenia macierzyństwa lub ojcostwa, także po śmierci dziecka aby wykluczyć sytuację, że stan cywilny dziecka pozostanie nieustalony. Rozwiązanie takie jest oczywistą konsekwencją dopuszczenia możliwości zaprzeczenia macierzyństwa lub ojcostwa po śmierci dziecka, w przypadku gdy umrze ono w toku procesu wytoczonego za jego życia, wynikającej z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2013 r. (P 33/12).

Z powyższych względów proponuje się zmianę art. 61¹⁵ k.r.o. przez ograniczenie zakazu zaprzeczenia macierzyństwa po śmierci dziecka, zmianę art. 61¹⁰ § 2 (przeniesienie regulacji

z art. 61¹⁵ zdanie drugie) oraz zmianę art. 60¹⁰ § 3, która wskazuje, że także po śmierci dziecka matka dochodzić może ustalenia macierzyństwa. W następstwie tych zmian, niezbędne staje się również wprowadzenie zmiany w art. 61¹¹ k.r.o. Stanowi on, że matka nie może wytoczyć powództwa o ustalenie macierzyństwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności. Mając zatem na uwadze, że po osiągnięciu pełnoletności przez dziecko, jedynie ono może wytoczyć takie powództwo, cenzusem czasowym dla matki chcącej wnieść powództwo o ustalenie macierzyństwa po śmierci dziecka (projektowany art. 61¹⁰ § 3 k.r.o.), powinien być dzień, w którym zmarłe dziecko osiągnęłoby pełnoletność (projektowany art. 61¹¹ k.r.o.). Podobne rozwiązanie proponuje się w zakresie regulacji dotyczącej sądowego ustalenia ojcostwa. Umożliwia się zatem wniesienie powództwa o ustalenie ojcostwa po śmierci dziecka matce dziecka lub domniemanemu ojcu (projektowany art. 84 § 4 k.r.o.). Tak jak w przypadku projektowanej zmiany art. 61¹¹ k.r.o., wniesienie takiego powództwa byłoby możliwe jedynie do dnia, w którym dziecko osiągnęłoby pełnoletność (projektowany art. 84 § 2 k.r.o.). Przyjmowane w projektowanym art. 61¹⁰ § 2 zdanie drugie, art. 61¹⁵ § 2, art. 70¹ § 2 i art. 84 § 5 k.r.o., rozwiązanie dotyczące uprawnień zstępnych zmarłego dziecka do dochodzenia określonych tymi przepisami powództw, powielone zostaje w przypadku instytucji ustalenia bezskuteczności uznania dziecka, to jest w projektowanym art. 83 § 2 k.r.o. W tym artykule treść obecnego § 2 proponuje się oznaczyć jako § 3, zaś § 1 zostaje uzupełniony o możliwość ustalenia bezskuteczności uznania dziecka również po śmierci dziecka, jeżeli dziecko zmarło po wszczęciu postępowania. To ostatnie rozwiązanie koresponduje, jak już wskazano, z projektowanym art. 61¹⁵ § 1 i art. 70¹ § 1 k.r.o.

W myśl art. 61¹⁶ oraz art. 86 k.r.o. prokurator może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa lub ojcostwa oraz o ustalenie macierzyństwa lub ojcostwa, a także o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa tylko wtedy, gdy wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego, które to pojęcia są ocenne, a ich wykładnia pozostawiona uznaniu prokuratora, który nie musi uzasadniać swej decyzji co do niewszczywania procesu. Z uwagi na krótki termin do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie macierzyństwa lub ojcostwa (sześć miesięcy od dnia sporządzenia aktu urodzenia dziecka – art. 61¹³ § 1 k.r.o. lub od dnia, w którym mąż matki dowiedział się o urodzeniu dziecka przez żonę – art. 63 k.r.o.), celowe jest pozostawienie prokuratorowi powyższych uprawnień, gdyż bardzo często jest to jedyny sposób ustalenia pochodzenia dziecka. Trybunał Konstytucyjny w wyroku będącym źródłem przedmiotowego projektu wskazał, że konsekwencją przyjęcia niekonstytucyjności art. 71 k.r.o., powinna być również stosowna modyfikacja art. 86 k.r.o. Potrzeba spójności regulacji wymaga z kolei aby analogiczna zmiana została wprowadzona

w art. 61¹⁶ k.r.o. Projektowane art. 61¹⁶ oraz art. 86 k.r.o. k.r.o. nie przewidują już zatem zakazów, zawartych w obu tych przepisach (art. 61¹⁶ *in fine* i art. 86 zdanie pierwsze *in fine* k.r.o.).

Proponowane zmiany w art. 99 i 179 k.r.o. wykonują postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 lutego 2014 r. (sygn. akt S 2/14). Postanowienie to zostało wydane na tle reprezentacji dziecka jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym. Wprawdzie w sentencji postanowienia mowa jest tylko o postępowaniu karnym, niemniej jednak z uzasadnienia postanowienia wynika, że postulaty legislacyjne dotyczą norm prawa rodzinnego i nie mogą być rozpatrywane tylko w odniesieniu do postępowania karnego. Chodzi tu o dwa postulaty: wprowadzenia unormowania zapewniającego odpowiednie kwalifikacje kuratora z art. 99 k.r.o, oraz nałożenia na kuratora z art. 99 k.r.o. obowiązków informacyjnych, czy wręcz obowiązku konsultacji w stosunku do rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem.

Projektowany art. 99 k.r.o. ma mieć zastosowanie zarówno do kuratora ustanowionego w celu reprezentowania dziecka w toku postępowania (przed sądem lub innym organem, np. administracji), jak i w odniesieniu do dokonania czynności prawnej, gdy rodzice (jeden z rodziców) nie mogą go reprezentować. Zmiany w art. 99 k.r.o. polegają na oznaczeniu dotychczasowej jego treści jako § 1 oraz dodanie paragrafów 2 - 5. W § 2 i 3 sformułowano wymagania formalne dotyczące osoby kuratora. Co do zasady może nim zostać jedynie adwokat lub radca prawny. W sprawach mniej skomplikowanych będzie mogła to być również inna osoba posiadająca wykształcenie prawnicze, w szczególności wówczas gdy sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności prawnej, a jeżeli szczególne okoliczności za tym przemawiają, także inna osoba. Wyjątek ten nie będzie dotyczył reprezentacji dziecka w postępowaniu karnym, z uwagi na charakter tych spraw, o czym mowa w projektowanym § 4. Natomiast § 5 nakłada na kuratora obowiązek informacyjny względem rodzica nieuczestniczącego w postępowaniu.

Wskazanie adwokatów i radców prawnych, jako podstawowych grup zawodowych wśród których należy poszukiwać kandydatów na kuratora ustanawianego na podstawie art. 99 k.r.o., uzasadnione jest założeniem, że radca prawny i adwokat, jako pełnomocnicy profesjonalni dysponujący największą wiedzą oraz doświadczeniem zawodowym w reprezentowaniu innych osób w postępowaniach (zarówno sądowych, jak i administracyjnych) gwarantują właściwe zabezpieczenie interesów dziecka, jeśli potrzebne jest dokonanie czynności w warunkach określonych w art. 98 § 2 k.r.o. Okoliczność ta nabiera szczególnego znaczenia w postępowaniu karnym, gdy dziecko ma być

reprezentowane jako pokrzywdzone czynem zabronionym popełnionym na jego szkodę przez jego rodzica. W tego rodzaju postępowaniu reprezentacja małoletniego będzie w zasadzie wymagała podejmowania czynności charakterystycznych dla tych, jakie podejmuje pełnomocnik pokrzywdzonego, a tym może być jedynie adwokat lub radca prawny. Dodatkowo nie bez znaczenia jest również to, że zarówno adwokaci, jak i radcowie prawni zobowiązani są do przestrzegania zasad etycznych. W sprawach mniej skomplikowanych projekt dopuszcza wyjątki od zasady reprezentacji przez adwokatów i radców prawnych. Niemniej jednak, także i w tych wypadkach projekt, co do zasady, wymaga odpowiednich kwalifikacji, które gwarantuje wyższe wykształcenie prawnicze. Takie rozwiązanie umożliwi w szczególności powołanie na kuratorów aplikantów adwokackich lub radcowskich, co jest obecnie praktykowane w sądach i w wielu sprawach wydaje się być wystarczające. W kręgu potencjalnych kandydatów pozostaną także przedstawiciele organizacji pozarządowych, ale na równi z innymi osobami mającymi wykształcenie prawnicze, w szczególności z kręgu rodziny dziecka (oczywiście pod warunkiem ich niezależności od rodziców dziecka).

Z kolei regulacja nakładająca na kuratora obowiązki informacyjne jest sformułowana w sposób nienasuwający obaw o przekształcenie się w „konsultacje” dające możliwość wpływu na postawę i działania podejmowane przez kuratora. Po pierwsze, obowiązek ten ma być wykonywany z uwzględnieniem dobra dziecka. Po drugie, ma obejmować tylko informacje zakwalifikowane jako niezbędne. Po trzecie wreszcie, warunek udzielania informacji w formie pisemnej już przez samą formę zdaje się ograniczać możliwości wpływu przez rodzica na kuratora.

Szczególnego wyjaśnienia wymaga proponowany art. 179 § 1¹ k.r.o. W obecnym stanie prawnym kurator ustanowiony na podstawie art. 99 k.r.o. do reprezentowania dziecka w postępowaniu innym niż postępowanie cywilne, jest narażony na to, że w ogóle nie otrzyma wynagrodzenia i zwrotu wydatków, jakie poniósł w związku ze sprawowaniem kurateli. W szczególności należy zauważyć, że kurator do reprezentowania dziecka w postępowaniach, zwłaszcza w postępowaniu karnym, jest zasadniczo powoływany z urzędu. Jak wynika z uzasadnienia powołanego postanowienia Trybunału Konstytucyjnego, w razie potrzeby ustanowienia kuratora dla dziecka jako pokrzywdzonego w sprawie karnej ze stosownym „wnioskiem” do sądu opiekuńczego występuje prokurator. W takim przypadku nie ma praktycznej możliwości przyznania wynagrodzenia ze środków, o których mowa w art. 179 k.r.o., zgodnie z którym wynagrodzenie pokrywa się z dochodów lub z majątku osoby, dla której kurator jest ustanowiony, a jeżeli osoba ta nie ma odpowiednich dochodów lub majątku, wynagrodzenie pokrywa ten, kto żądał ustanowienia

kuratora. W uchwale z dnia 28 marca 2014 r. wydanej w sprawie IIII CZP 6/14, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że w przypadku braku podstaw do pokrycia wynagrodzenia kuratora osoby częściowo ubezwłasnowolnionej na podstawie art. 179 § 1 k.r.o., wynagrodzenie to jest pokrywane ze środków publicznych na podstawie przepisów o pomocy społecznej (art. 162 § 3 w zw. z art. 178 § 2 k.r.o. i art. 53a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (OSNC 2015/1/5)). Treść uchwały nie odnosi się jednak do wynagrodzenia kuratora procesowego, lecz materialnego, o którym mowa w uchwale.

W zakresie wynagrodzenia kuratora do reprezentowania dziecka należy odesłać do regulacji proceduralnych obowiązujących w danym postępowaniu. Jeżeli wynagrodzenie kuratora byłoby objęte zasadami procesowymi, to należałoby je zaliczyć do kosztów danego postępowania z możliwością jego wyłożenia przez Skarb Państwa i końcowego rozliczenia między stronami. W procedurze cywilnej tego rodzaju przepisy już funkcjonują. Należy tu przywołać regulacje przewidziane w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 623, z późn. zm.), w tym zasadniczo art. 5 ust. 1 pkt 3, zgodnie z którym wydatki, stanowiące koszty postępowania, obejmują m.in. wynagrodzenie i zwrot kosztów poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w danej sprawie. Proponowany przepis art. 179§ 1¹ k.r.o. odnosił się zatem będzie w tej części do tych przepisów. Stawki tego wynagrodzenia określa natomiast rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz. U. poz. 1476), wydane na podstawie art. 9 pkt 3 przywołanej ustawy.

Jeżeli chodzi o postępowanie administracyjne, to propozycja projektu wydaje się być już realizowana w praktyce, gdyż w tym samym kierunku poszło orzecznictwo. Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 1989 r. w sprawie III CZP 117/88, wyznaczenie przez sąd przedstawiciela dla nieobecnej strony postępowania administracyjnego na wniosek organu administracyjnego zgłoszony na podstawie art. 34 § 1 k.p.a. następuje na podstawie art. 184 k.r.o., a wynagrodzenie takiego przedstawiciela należy do kosztów postępowania administracyjnego (OSNC 1990/1/11). Art. 263 § 2 k.p.a. pozwala organowi administracji publicznej zaliczyć do kosztów postępowania wszelkie koszty bezpośrednio związane z rozstrzygnięciem sprawy.

W przypadku postępowania karnego, katalog wydatków Skarbu Państwa zawarty w art. 618 § 1 k.p.k. ma charakter otwarty, o czym świadczy zwrot "w szczególności". Możliwe jest zatem zaliczenie do kosztów procesu również innych wydatków, a zatem wynagrodzenie kuratorów i zwrot poniesionych przez nich wydatków. Na gruncie procedury

karnej oba te pojęcia zawierają się w pojęciu „należności”. Znalazło to swój wyraz w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 marca 2015 r., wydanym w sprawie II AKa 46/15, którym podjęto jednocześnie próbę niwelowania braku jednoznacznych przepisów pozwalających realnie orzekać o wynagrodzeniu kuratora ustanowionego do reprezentowania dziecka w postępowaniu karnym, co oczywiście nie ma charakteru obowiązującego prawa, poza związaniem w konkretnej sprawie. Orzeczenie to, chociaż w części odwołujące się do nieobowiązujących na chwilę obecną przepisów dotyczących stawek adwokackich, wskazuje właściwy kierunek, stanowi bowiem, że podstawę prawną zasądzenia wynagrodzenia na rzecz kuratora ustanowionego na podstawie art. 99 k.r.o. dla reprezentowania praw małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym prowadzonym przeciwko drugiemu z jego rodziców stanowi art. 618 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 29 ust. 1 ustawy z 1982 r. - Prawo o adwokaturze w zw. ze stosowanym per analogiam § 1 ust. 1 i 3 rozporządzenia z dnia 13 listopada 2013 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej w zw. z odpowiednimi (zależnymi od realiów konkretnej sprawy karnej) przepisami rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (LEX nr 1667538.).

W postępowaniu sądownoadministracyjnym przykładowe rodzaje wydatków zostały wymienione w art. 213 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2017 r. poz. 1369 i 1370). Warto zauważyć, że ustawa ta przewiduje możliwość ustanowienia kuratora procesowego przez sąd administracyjny. Zgodnie z jej art. 30, dla strony niemającej zdolności procesowej, która nie ma przedstawiciela ustawowego, jak również dla strony niemającej organu powołanego do jej reprezentowania, sąd na wniosek strony przeciwnej ustanowi kuratora, jeżeli strona ta podejmuje przeciwko drugiej stronie czynność niecierpiącą zwłoki.

Projektowany art. 179 § 1¹ k.r.o. przesądza, że o wynagrodzeniu kuratora orzeknie ten sąd lub organ, przed którym kurator reprezentuje dziecko, nie zaś każdorazowo ten, który ustanowił kuratora. Odesłanie do właściwej danemu sądowi lub organowi procedury umożliwi rozliczenie wynagrodzenia i wydatków poniesionych przez kuratora jako kosztów danego postępowania. Jednak tylko przepisy stosowane w postępowaniu cywilnym określają stawki tego wynagrodzenia. Mając tę okoliczność na względzie, projekt przewiduje, że sąd lub organ rozstrzygając o wynagrodzeniu kuratora i poniesionych przez niego wydatkach w oparciu o przepisy proceduralne właściwe dla danego postępowania, ustali wysokość tego

wynagrodzenia na podstawie przepisów stosowanych w postępowaniu cywilnym, czyli na podstawie przywołanego wyżej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej.

Ażeby możliwe było ukończenie procesów o zaprzeczenie ojcostwa (macierzyństwa) oraz o ustalenie bezskuteczności uznania dziecka rozpoczętych za życia dziecka, należy przyjąć zasadę stosowania w tym zakresie do postępowań będących w toku przepisów zmienionych. Nie zachodzi zaś taka konieczność w odniesieniu do spraw dotyczących ustanowienia kuratora do reprezentowania dziecka, którego rodzice reprezentować nie mogą, stąd w projektowanym art. 3 przyjęto rozwiązanie o stosowaniu w tych sprawach przepisów dotychczasowych. Zastosowanie nowych przepisów łączyłoby się z potrzebą zmiany wydanego postanowienia o ustanowieniu kuratora, co wpływałoby na przedłużenie się postępowania.

Projekt ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy nie wpłynie na działalność mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich firm.

Projektowana ustawa zgodnie § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039 oraz z 2004 r. Nr 65, poz. 597), nie podlega notyfikacji Komisji Europejskiej.

Nazwa projektu Projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Sprawiedliwości Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Marcin Warchol- Podsekretarz Stanu Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Robert Kowalczyk – główny specjalista w Departamencie Legislacyjnym tel. (22) 52 12 209	Data sporządzenia 07.09.2017 Źródło: wykonanie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2013 r. (P 33/12) oraz postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 lutego 2014 r. (sygn. akt S 2/14). Nr w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów UB13
---	---

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Konieczność wykonania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2013 r. (P 33/12), wskutek którego art. 71 k.r.o. (zgodnie z którym zaprzeczenie ojcostwa nie było dopuszczalne po śmierci dziecka) utracił moc obowiązującą, oraz postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 lutego 2014 r. (sygn. akt S 2/14), które sygnalizuje potrzebę wprowadzenia unormowania zapewniającego odpowiednie kwalifikacje kuratora do reprezentacji dziecka w postępowaniu karnym w razie konfliktu interesów między jego rodzicami i nałożenie na tegoż kuratora obowiązków informacyjnych w stosunku do rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Zmiany Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i Kodeksu postępowania cywilnego realizujące pierwsze z powołanych orzeczeń TK polegałyby na umożliwieniu ukończenia procesów o zaprzeczenie ojcostwa, o zaprzeczenie macierzyństwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania dziecka wszczętych za życia dziecka, a także umożliwieniu ustalenia macierzyństwa lub ojcostwa na drodze sądowej śmierci dziecka. Realizacja drugiego z powołanych orzeczeń TK polegałaby na wpisaniu wymagań profesjonalnych w stosunku do kuratorów powoływanych na podstawie art. 99 k.r.o. Co do zasady będzie nim mógł zostać jedynie adwokat lub radca prawny (w postępowaniu karnym – obligatoryjnie), natomiast w innych sprawach w przypadkach mniej skomplikowanych, także osoba posiadająca wykształcenie prawnicze, w szczególności gdy sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności prawnej, a jeżeli szczególne okoliczności za tym przemawiają, także inna osoba. Jednocześnie wprowadzone byłyby podstawy do finansowania wynagrodzenia tegoż kuratora ze środków publicznych poprzez odesłanie do zasad zawartych w odpowiednich regulacjach procesowych.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Z uwagi na szczegółowość regulowanych kwestii z odstąpiono od dokonania porównań międzynarodowych.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Strony dążące do ustalenia przed sądem więzi rodzinnych zgodnych z rzeczywistym pochodzeniem biologicznym, w tym: o zaprzeczenie ojcostwa, o zaprzeczenie macierzyństwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania dziecka wszczętych za życia dziecka, a także umożliwieniu ustalenia macierzyństwa lub ojcostwa na drodze sądowej w następstwie skutecznego zakwestionowania pochodzenia dziecka po jego śmierci.	Brak precyzyjnych danych w zakresie liczby spraw, w których ustalenie rodzicielstwa nie było możliwe wskutek braku odpowiednich rozwiązań prawnych na wypadek śmierci dziecka w sytuacji gdy ustalenie rodzicielstwa nie było możliwe za życia dziecka. Dane w zakresie liczby spraw (ogółem) w przedmiotowym zakresie przedstawia tabela 1.	-	Umożliwienie ukończenia procesów o zaprzeczenie ojcostwa, o zaprzeczenie macierzyństwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania dziecka wszczętych za życia dziecka, a także umożliwieniu ustalenia macierzyństwa lub ojcostwa na drodze sądowej po śmierci dziecka.
Kuratorzy ustanowieni	Ustanowienie kuratora	Sprawozdanie MS-S16/18 w	Wprowadzenie unormowania

przez sąd opiekuńczy.	dla małoletniego w roku 2016 (wg stanu za III kwartały 2016 r.) - wpłynęło – 14 229; - załatwiono (razem) – 13 790; - uwzględniono w całości lub w części - 12 827	sprawach rodzinnych i nieletnich za III kwartały 2016 r. (sądy rejonowe – Polska)	zapewniające odpowiednie kwalifikacje kuratora do reprezentacji dziecka w postępowaniu karnym w razie konfliktu interesów między jego rodzicami (co do zasady będzie nim mógł zostać jedynie adwokat lub radca prawny (w postępowaniu karnym - obligatoryjnie, natomiast w innych sprawach w przypadkach mniej skomplikowanych, także osoba posiadająca wykształcenie prawnicze, w szczególności gdy sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności prawnej, a jeżeli szczególne okoliczności za tym przemawiają, także inna osoba) i nałożenie na tegoż kuratora obowiązków informacyjnych w stosunku do rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem (nie uczestniczącego w postępowaniu).
-----------------------	--	---	---

Tabela 1. Wpływ i załatwienie wybranych kategorii spraw w zakresie ustalenia przed sądem więzi rodzinnych zgodnych z rzeczywistym pochodzeniem za rok 2015 w sądach rejonowych (na podstawie sprawozdania MS-S16 za rok 2015)

Rodzaj sprawy	Wpłynęło (razem)	Załatwienie (razem)
Ustalenie ojcostwa i roszczenia z tym związane	7.147	6.939
Zaprzeczenie ojcostwa	5.771	5.616
Ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa	722	710
Ustalenie macierzyństwa	9	7
Zaprzeczenie macierzyństwa	3	5

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Projekt zostanie zamieszczony w Biuletynie informacji Publicznej na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości, stosownie do wymogów art. 5 ustaw z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz zgodnie z § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. - Regulamin Pracy Ministrów (M.P. z 2016 r. poz. 1006 i 1204) projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji.

Projekt ustawy zostanie przekazany do zaopiniowania:

- 1) Krajowej Radzie Sądownictwa;
- 2) Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego;
- 3) Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych;
- 4) Prezesowi Naczelnego Sądu Administracyjnego;
- 5) Prokuratorowi Krajowemu.

Projekt ustawy zostanie przekazany do konsultacji:

- 1) prezesom sądów apelacyjnych;
- 2) Stowarzyszeniu Sędziów Rodzinnych w Polsce;
- 3) Stowarzyszeniu Sędziów „Themis”;
- 4) Stowarzyszeniu Sędziów Polskich „Iustitia”;
- 5) Stowarzyszeniu Sędziów Rodzinnych „Pro Familia”;
- 6) Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Asystentów Sędziów;

- 7) Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Referendarzy Sądowych;
- 8) Krajowej Radzie Kuratorów;
- 9) Rzecznikowi Praw Obywatelskich;
- 10) Rzecznikowi Praw Dziecka;
- 11) Fundacji Court Watch Polska;
- 12) Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę;
- 13) Fundacji Panoptykon;
- 14) Porozumieniu Samorządów Zawodowych i Stowarzyszeń Prawniczych;
- 15) Krajowej Radzie Radców Prawnych;
- 16) Naczelnej Radzie Adwokackiej.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych	
---	--

[illegible]

Źródła finansowania	Projekt przewiduje m.in. że wynagrodzenia kuratora ustanowionego na podstawie art. 99 k.r.o. pokrywane będzie tymczasowo ze środków wyłożonych przez Skarb Państwa, z końcowym ewentualnym obciążeniem strony wnioskującej (w przypadku powołania kuratora na wniosek prokuratora – pokrywa Skarb Państwa). Jednocześnie, zmieniony art. 99 k.r.o. podwyższa wymagania względem kuratora ustanowionego jeżeli żadne z rodziców nie może co do zasady reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, zakładając, że co do zasady kuratorem takim może zostać ustanowiony adwokat lub radca prawny, zaś w postępowaniu karnym wyłącznie adwokat lub radca prawny. Powyższe zmiany spowodują zwiększenie wydatków budżetu państwa w części 15 - <i>Sądy powszechne</i> z tytułu wynagrodzeń dla kuratorów. W przypadku zasądzania tych wydatków od stron postępowania, wpływy z tego tytułu zwiększą także dochody budżetowe w tej samej części. Ministerstwo Sprawiedliwości nie dysponuje żadnymi danymi pozwalającymi na, nawet szacunkowe, wyliczenie tych skutków.
---------------------	--

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Informacja w zakresie zmiany brzmienia art. 179 ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (w zakresie kosztów wynagrodzenia kuratora): 1. W dotychczasowym stanie prawnym w ustawie przyjęta została reguła o odpłatności kurateli. Wynagrodzenie przyznawane jest na wniosek kuratora i ma być „stosowne”, co oznacza, że wynagrodzenie powinno być zobiektywizowane i uwzględniające nakład pracy kuratora, stopień jej skomplikowania, a także wielkość majątku osoby poddanej kurateli. Skoro przepis stanowi ogólnie o wynagrodzeniu, to należy przyjąć, że może być ono wypłacane zarówno okresowo, jak i przyznane jednorazowo, po ustaniu kurateli lub
--	--

zwolnieniu kuratora (zob. komentarz do art. 162 k.r.o.).

2. Źródło wynagrodzenia stanowią dochody lub majątek osoby, dla której ustanowiono kuratora, a gdy nie ma ona odpowiednich dochodów lub majątku, ewentualnie jest niewielki, wynagrodzenie wypłacane jest przez tego, na czyje żądanie kurator został ustanowiony. Wątpliwości mogą natomiast powstać, gdy kuratora ustanowiono z urzędu, a osoba poddana kurateli nie dysponuje majątkiem. W tej sytuacji brak podstaw normatywnych do obciążania Skarbu Państwa kosztami kurateli (por. S. Kalus (w:) K. Piasecki (red.), Kodeks, 2006, s. 929).

3. Przyznanie kuratorowi wynagrodzenia następuje na jego żądanie. Jednak sąd nie przyznaje wynagrodzenia w sytuacji, w której nakład pracy kuratora jest nieznaczny, a wykonywanie kurateli jest zgodne z zasadami współżycia społecznego (art. 179 § 2 k.r.o.).

4. Przyznanie kuratorowi wynagrodzenia jest uprawnieniem sądu, który może również odmówić kuratorowi wypłaty, jeżeli wykonywał on swoje obowiązki niewłaściwie, np. nie prowadził dokumentacji rachunkowej wpływów i wydatków, nie sporządził inwentarza początkowego, nie składał corocznych sprawozdań i rachunków z zarządu majątkiem (zob. wyrok SA w Poznaniu z dnia 29 grudnia 2006 r., I ACa 931/06, LEX nr 331021).

5. O przyznaniu kuratorowi wynagrodzenia rozstrzyga sąd w postępowaniu nieprocesowym, a wydane w tym zakresie postanowienie nie należy do istoty sprawy w rozumieniu art. 518 k.p.c. i nie podlega zaskarżeniu apelacją (zob. postanowienie SN z dnia 5 października 2005 r., II CZ 84/05, LEX nr 187028)¹.

6. Projektowane zmiany zakładają dodanie w art. 179 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego §1¹, zgodnie z którym o wynagrodzeniu kuratora ustanowionego do reprezentowania dziecka w postępowaniu przed sądem lub innym organem i zwrocie poniesionych przez niego wydatków, orzeka ten sąd lub organ, stosując przepisy właściwe dla danego postępowania, a wysokość tego wynagrodzenia i zwrot poniesionych wydatków, ustala się na podstawie przepisów określających wysokość wynagrodzenia i zwrot wydatków kuratora ustanowionego dla strony w sprawie cywilnej. Ujednolica się tym samym zasady dotyczące wynagradzania kuratora procesowego ustanowionego do reprezentowania dziecka.

7. W obecnym stanie prawnym kurator ustanowiony na podstawie art. 99 k.r.o. do reprezentowania dziecka w postępowaniu innym niż cywilne, jest narażony na to, że w ogóle nie otrzyma wynagrodzenia i zwrotu wydatków. Jedynie bowiem w postępowaniu cywilnym funkcjonują przepisy pozwalające na uzyskanie wynagrodzenia przez kuratora procesowego. Należy tu przywołać regulacje przewidziane w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 623, z późn. zm.), w tym zasadniczo art. 5 ust. 1 pkt 3, zgodnie z którym wydatki, stanowiące koszty postępowania, obejmują m.in. wynagrodzenie i zwrot kosztów poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w danej sprawie. Kurator do reprezentowania dziecka w postępowaniach jest zasadniczo powoływany z urzędu. Jak wynika z uzasadnienia powołanego postanowienia TK, w razie potrzeby ustanowienia kuratora dla dziecka jako pokrzywdzonego w sprawie karnej ze stosownym „wnioskiem” do sądu opiekuńczego występuje prokurator. W konsekwencji nie ma praktycznej możliwości przyznania wynagrodzenia ze środków, o których mowa w art. 179 kro, zgodnie z którym wynagrodzenie pokrywa się z dochodów lub z majątku osoby, dla której kurator jest ustanowiony, a jeżeli osoba ta nie ma odpowiednich dochodów lub majątku, wynagrodzenie pokrywa ten, kto żądał ustanowienia kuratora.

¹ Henryk Dolecki, Komentarz do art.179 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

	Projektowane rozwiązania wprowadzałyby podstawy do finansowania wynagrodzenia tegoż kuratora ze środków publicznych poprzez odesłanie do zasad zawartych w odpowiednich regulacjach procesowych. Projekt przewiduje zatem, że sąd lub organ rozstrzygnie o wynagrodzeniu kuratora w oparciu o przepisy proceduralne właściwe dla danego postępowania, natomiast wysokość tego wynagrodzenia ustali na podstawie przepisów stosowanych w postępowaniu cywilnym, to jest na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz. U. poz. 1476).
--	--

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2016 r.)	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							
	(dodaj/usuń)							
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa	-						
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	-						
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	Umożliwienie ukończenia procesów o zaprzeczenie ojcostwa, o zaprzeczenie macierzyństwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania dziecka wszczętych za życia dziecka, a także umożliwieniu ustalenia macierzyństwa lub ojcostwa po śmierci dziecka.						
	(dodaj/usuń)							
Niemierzalne	(dodaj/usuń)							
	(dodaj/usuń)							
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Brak wpływu na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców.							

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

☒ nie dotyczy	
Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).	☐ tak ☐ nie ☐ nie dotyczy
☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☐ zmniejszenie liczby procedur ☐ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	☐ zwiększenie liczby dokumentów ☐ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektroniczności.	☐ tak ☐ nie ☐ nie dotyczy

Komentarz: Projektowane rozwiązania nie nakładają dodatkowych obciążeń regulacyjnych na kuratorów ustanowionych przez sąd na podstawie art. 99 k.r.o., które można byłoby uznać za istotne. Wprowadzenie w art. 99 § 5 zapisu, zgodnie z którym, **jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie dobro dziecka**, kurator reprezentujący je w postępowaniu przed sądem lub innym organem **udziela na piśmie** temu z rodziców dziecka, który nie uczestniczy w postępowaniu, **niezbędnych**

informacji o przebiegu tego postępowania i podjętych w jego toku czynnościach, nie stanowi wprowadzenia nowych obciążeń regulacyjnych w rozumieniu *Wytycznych do przeprowadzania oceny wpływu oraz konsultacji publicznych w ramach rządowego procesu legislacyjnego*², tj. np. obowiązku poniesienia w związku z wprowadzeniem zmian kosztów: dostosowawczych i administracyjnych. Zwłaszcza w kontekście projektowanego rozwiązania, gdzie **co do zasady kuratorem będzie mógł zostać ustanowiony jedynie adwokat lub radca prawny**, natomiast w przypadku spraw mniej skomplikowanych (z wyłączeniem postępowania karnego) także osoba posiadająca wykształcenie prawnicze, w szczególności gdy sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności prawnej, a jeżeli szczególne okoliczności za tym przemawiają, także inna osoba, obowiązek informowania rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem (nie uczestniczącego w postępowaniu) jawi się jako naturalny element funkcji kuratora, który otrzymuje z tego tytułu wynagrodzenie i zwrot kosztów.

Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu sygnalizacyjnym z dnia 11 lutego 2014 r. (sygn. akt S 2/14) zwrócił uwagę na problem współdziałania organów procesowych tj. sądu i kuratora z rodzicami dziecka, które nie zawsze odbywa się w sposób prawidłowy. W związku z powyższym wskazał na zasadność wprowadzenia uregulowania w k.r.o., przyznającego wyraźnie rodzicom małoletniego prawa do informacji o przebiegu postępowania w przypadku reprezentowania go przez kuratora. Projektowane rozwiązania czynią zadość postulatowi Trybunału Konstytucyjnego przy zachowaniu proporcjonalności projektowanego rozwiązania.

9. Wpływ na rynek pracy

Brak wpływu na rynek pracy.

10. Wpływ na pozostałe obszary

☐ środowisko naturalne
☐ sytuacja i rozwój regionalny
☐ inne:

☐ demografia
☐ mienie państwowe

☐ informatyzacja
☐ zdrowie

Omówienie wpływu

Brak wpływu na pozostałe analizowane obszary.

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Przewiduje się wejście w życie projektowanych rozwiązań po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Nie przewiduje się odrębnej ewaluacji projektu.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

-

² <http://www.rcl.gov.pl/book/238-%E2%80%9Ezmiana-obci%C4%85%C5%BCE%C5%84-regulacyjnych-w-tym-obowi%C4%85zk%C3%B3w-informacyjnych-wynikaj%C4%85cych-z>